

Nr 6.

Ankom till riksdagens kansli den 20 mars 1941 kl. 12 m.

Första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 6, i anledning av väckt motion om vidtagande av åtgärder till bevarande och skydd av sådana områden i vårt land, som böra bibehållas för framtiden som ursprungliga landskapstyper.

I en inom första kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott för behandling hänvisad motion, nr 65, av friherre *De Geer* och herr *Lindström* hemställles, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t föreslå vidtagande av åtgärder till bevarande och skydd av sådana områden i vårt land, som av olika skäl borde bibehållas för framtiden som exempel å ursprungliga landskapstyper eller såsom behövliga i orubbat skick för vetenskap och forskning, i förväntan att Kungl. Maj:t, i den mån riksdagens medverkan är behövlig, för riksdagen framlägger de förslag i ärendet, som av Kungl. Maj:t efter vidtagen utredning kunna befinnas erforderliga.

Motionärerna framhålla, att den hastiga utvecklingen inom jordbruk och bebyggelse synes hota icke blott kvarvarande rester av natur i egentlig mening utan även karakteristiska drag i det gamla kulturlandskapet, som torde vara ett fullödigare uttryck för den fredliga odlingens historia än de flesta fornminnen. Därmed har landskapsskyddets angelägenhet uppstått. I fråga om mer ideellt motiverad hushållning med landskaps- och naturvärden ligger vårt land långt efter åtskilliga grannländer och andra kulturländer. Gällande naturskyddslagstiftning är i detta avseende icke tillräcklig. Motionärerna nämna som exempel på natur- och landskapstyper, vilka till följd av utvecklingen torde vara hotade till sin existens: lövängen, björkhagen, det västsvenska ljunghedslandskapet, de gotländska myrarna, de skånska strandängarna och de sydligare urskogstyper, som ännu kunna finnas kvar. Efter att ha omnämnt några exempel på sporadiska räddningsingripanden, som i större utsträckning skulle främjas genom de åtgärder, motionen tar sikte på, förorda motionärerna inventering av områden, som böra bevaras, och utredning rörande lämpligaste åtgärder för deras bevarande. Då en hel del

Motionen.

förberedande arbeten på detta område företagits av för saken intresserade sammanslutningar, främst Svenska naturskyddsföreningen, torde nödiga inventeringar m. m. kunna åstadkommas utan större kostnader för staten.

Yttranden. Utskottet har inhämtat yttranden över motionen från Vetenskapsakademien, Domänstyrelsen, Riksantikvarieämbetet, Konungens befallningshavande i Gotlands län, Svenska naturskyddsföreningen och Svenska turistföreningen. Sistnämnda organisation har icke begagnat sig av tillfället att avgiva yttrande.

Vetenskapsakademien åberopar ett på akademiens anmodan utarbetat yttrande av dess naturskyddskommitté, som bl. a. anför att Svenska naturskyddsföreningen år 1937 hemställde till Kungl. Maj:t om ett större anslag av lotterimedel för bekostande av en inventering av vårt lands naturminnesmärken och landskapstyper, en framställning sålunda med samma syfte som den föreliggande motionen. Kommittén delar i väsentliga punkter oförbehållsamt de allmänna synpunkter, som framförts i dessa bägge sammanhang. Kommittén anser att en regionalt lagd och systematiskt utförd naturskyddsinventering helst borde göras genom en statlig naturskyddsinstitution. Kommittén fäster vidare uppmärksamheten på att det praktiska naturskyddsarbete, som skulle grundas på inventeringsresultatet, med nödvändighet måste komma att draga avsevärda och fortlöpande kostnader för statsverket.

Kommittén utvecklar vidare behovet av en naturskyddsinstitution med tillräckliga resurser men framhåller, att då det efter allt att döma ännu måste dröja någon tid innan den ifrågasatta statsinstitutionen upprättas, kunde det bli till gagn om Svenska naturskyddsföreningen i mera blygsam skala fortsatte sin påbörjade inventering av naturminnesmärken, varvid sikte borde tagas på de allra mest hotade sidorna av vårt lands, särskilt södra Sveriges, mer eller mindre kulturpåverkade natur, där behovet av skyddsåtgärder vore mest trängande. Någon regional fullständighet i inventeringen borde icke för närvarande eftersträvas, då en sådan strävan kunde resultera i ett betänkligt hastverk.

Domänstyrelsen redogör för de skyddsåtgärder, som med stöd av 1909 års naturskyddslagstiftning genomförts på kronomark, och de föreskrifter styrelsen i naturvårdande syfte utfärdat för revirpersonal. Vad landskapsskyddet anginge framhåller styrelsen vikten av att en regionplanering på landsbygden snarast komme till stånd och anser lämpligt att en utredning av i motionen berörda frågor verkställas.

Riksantikvarieämbetet finner motionens syfte i högsta grad behjärtansvärt. Beträffande de rena naturtyperna uppger sig ämbetet sakna kompetens att yttra sig, men finner sig ha anledning att i sammanhanget fästa uppmärksamheten på den egenartade och för Sverige särskilt betecknande naturformation, som rullstensåsarna bilda. Exploaterandet av grusåsarna

hotar att taga överväldigande proportioner, till obotlig skada för såväl landskapsbilden som för fornminnesvärden.

Länsstyrelsen i Gotland återoppar med instämmande ett yttrande av Gotlands turistförening och finner för egen del de i motionen framförda synpunkterna värda beaktande. Länsstyrelsen understryker betydelsen av att de ur botanisk synpunkt märkliga lövängarna bevaras och att de för Gotland typiska raukfälten icke vandaliseras. Turistföreningen förordar liksom länsstyrelsen bifall till motionen.

Svenska naturskyddsföreningen biträder till fullo motionens syfte och förordar utredningskravet. Föreningen framhåller, att medan vildmarksskyddet i Nordsverige kan sägas vara något så när tillfredsställande ordnat, hotas det syd- och mellansvenska kulturlandskapet att utarmas och förfulas, varför snara skyddsåtgärder äro påkallade. Föreningen har upprättat en skiss till ett naturskyddsprogram för berörda landsdelar, upptagande ett stort antal områden, för vilka skyddsåtgärder påkallas.

Det är otvivelaktigt att den hastiga utvecklingen av bebyggelsen och den ekonomiska tillgodogörelsen av naturtillgångarna i vårt land hotar den fortsatta existensen såväl av kvarvarande intressanta rester av ursprunglig natur som karakteristiska drag i det gamla kulturlandskapet. Gällande naturskyddslagstiftning är icke tillräckligt effektiv för behövt landsskydd. Särskilt inom södra och mellersta Sverige finnas talrika områden, lövängar, björkhagar, ljunghedsområden, myrar, raukar, strandängar och kvarvarande urskogstyper, vilka som exempel på intressanta formationer och landskapstyper böra skyddas från förstörelse. *Utskottet.*

Genom initiativ av Svenska naturskyddsföreningen har en inventering av dessa naturrelikter påbörjats, och det är önskvärt att detta arbete kan fullföljas och åtgärder vidtagas för bevarande av särskilt skyddsvärda områden. En ökad medverkan från statsmakternas sida i denna angelägenhet är nödvändig om räddningsarbetet skall bli fruktbärande. Dessbättre torde kostnaderna — om arbetet från början inskränkes till vad som är mest angeläget — icke behöva bli alltför stora, då ett betydande inventeringsmaterial redan finnes och god sakkunskap inom befintliga sammanslutningar står till förfogande för nödiga utredningar. Vad i motionen framförts synes utskottet högst behjärtansvärt, och utan att förbise vikten av att sträng sparsamhet med statens medel iakttages, icke minst under nuvarande förhållanden, tillstyrker utskottet den föreliggande motionen.

Utskottet hemställer alltså,

att första kammaren för sin del ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning rörande åtgärder till bevarande och skydd av sådana områden i vårt land, som av

olika skäl böra bibehållas för framtiden som exempel på ursprungliga landskapstyper eller vilkas bevarande i orubbat skick är angeläget för vetenskap och forskning, ävensom att för riksdagen måtte framläggas de förslag i ärendet, som av utredningen kunna föranledas.

Stockholm den 18 mars 1941.

På utskottets vägnar:

KARL AUG. JOHANSON.

Närvarande: herrar Karl Aug. Johanson, Wistrand, Hårdin, Herman Ericsson, Leander, Bodin, Aronsson och Lindblom.